

Труднощі дистанційного навчання

Ольга Вержанська,

кандидат філософських наук, доцент,

Тетяна Лагута,

кандидат філологічних наук, доцент,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Метою сучасної освітньої системи є проектування більш ефективних моделей навчання та мотивування студентів до вивчення різних предметів. Такою новою формою взаємодії викладачів та студентів є дистанційне навчання, що репрезентує новий етап розвитку системи вищої професійної освіти.

Незважаючи на значні переваги дистанційного навчання та вагомий результат роботи закладів вищої освіти України в реалізації дистанційної форми навчання, запровадження та поширення її пов'язане з низкою проблем, що виникають у викладачів. Викладач відіграє виключно важливу роль в системі дистанційного навчання. Але не всім викладачам легко налаштуватися на нову форму роботи.

Останнім часом проблеми дистанційного навчання часто обговорюються та висвітлюються в науковій літературі. Дистанційна система навчання перебуває в центрі уваги наукових кіл і дослідження в цій галузі поширюються. В. Кухаренко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс, Е. Полат, А. Петров, О. Тищенко та інші розглядали теоретичні, методологічні та методичні проблеми дистанційного навчання. До розвитку наукових досліджень проблем дистанційного навчання слід також додати розвідки таких вітчизняних та іноземних науковців, як А. Андреев, В. Биков, Є. Долинський, М. Жалдак, Р. Іващенко, О. Кареліна, В. Сиротенко та ін.

Д. Калінін [5] називає такі проблеми:

1. Прогалини в законодавчій базі, що стосуються дистанційного навчання (облік праці викладачів дистанційного навчання).
2. Роль викладачів дистанційного навчання. Відсутність розуміння викладачами своєї ролі в дистанційному навчанні.
3. Відсутність педагогічних навичок під час реалізації дистанційної форми навчання (переклад наш — В.О., Л.Т.) [5, с. 3].

Дослідник розглядає особливості дистанційного навчання й наголошує, що дистанційне навчання — це не процес передавання електронних матеріалів засобами інтернет, не заочне навчання без викладача. Дистанційне навчання — це процес інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу одного з одним і з середовищем навчання за допомогою різноманітних мультимедійних технологій [5, с. 3]. Навчальний процес у дистанційній формі більш трудомісткий, він займає набагато більше часу на підготовку, передбачає більш індивідуалізований процес конструювання матеріалів. Для розробки доступних матеріалів слід залучати фахівців з інформаційних технологій.

Я. Нечепорук у статті [7] поряд із достатньою кількістю позитивних чинників дистанційного навчання виділила й кілька негативних сторін, з якими можна зіткнутися під час його запровадження в освітній процес. Це занадто слабка координуюча функція з боку Міністерства освіти та Міністерства інфраструктури (неузгод-

женість у нормативно-правовому забезпеченні, в стандартизації, в економічних і фінансових питаннях, в оцінках якості освіти); людський чинник (відсутність безпосереднього контакту зі студентом); більшість традиційних методичних і навчальних матеріалів не підходять для дистанційного навчання; за деякими спеціальностями навчатися дистанційно неможливо; відсутність навичок роботи з інформаційними технологіями в багатьох викладачів; витрати на навчання викладачів сучасних інформаційних технологій, на придбання необхідного технічного оснащення; підготовка інформаційно-освітнього середовища тощо [7, с. 137].

Р. Іващенко [4] відзначає низьке теоретичне обґрунтування проблеми дистанційного навчання, що виявляється у відсутності чітких цілей навчання й необхідних початкових вимог до студента для роботи в цій системі; слабкий рівень системи контролю його знань; відсутність вимог до змісту дистанційних курсів і навчально-методичного забезпечення; відсутність централізованого планування й чіткості в оперативному регулюванні процесом розвитку навчально-методичного комплексу в інформаційному напрямі; слабкий економічний механізм стимулювання навчальної та науково-методичної активності викладачів у сфері інноваційних навчальних технологій; слабку базу нормативних документів і галузевих стандартів, що визначають склад і зміст навчально-методичного комплексу дистанційної освіти; прихильність до традиційних технологій навчання і комп'ютерофобію частини професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти.

Мета статті полягає в описі труднощів, що відчувають викладачі під час засвоєння нових форм взаємодії.

Дистанційне навчання — це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [3].

Поняття «дистанційне навчання» вперше було сформульоване такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк і Д. Кіган. Кожен із цих авторів підкреслював окремий аспект цього методу.

На наш погляд, серед основних недоліків дистанційного навчання є відсутність безпосереднього контакту з викладачем. Для багатьох студентів мотивацією стає саме енергія викладача, а без емоційного навантаження вони втрачають інтерес до предмету. Слід заохочувати студентів до частих контактів, аби підвищити їхню пізнавальну мотивацію. Зазначимо, що для активної взаємодії між викладачем і студентами необхідно застосовувати в навчальному процесі роботу в малих групах. Важливу роль в цьому відіграє асинхронний зв'язок, що дозволяє організувати ефективну бесіду.

Також за відсутності чи недостатності контролю викладача виникає у студентів проблема із самодисципліною. Студент відповідає за навчальну діяльність, за набуття знань і навичок. Як правило, студенти відчують брак практичних занять. Навчання в системі дуже часто ґрунтується на теоретичних матеріалах, а вивчений матеріал не відпрацьовується на практиці. Зворотний зв'язок із викладачем має бути швидким: студенти потребують різноманітної допомоги — це оцінювання їхніх знань, консультації під час виконання домашніх завдань, аналіз та обговорення матеріалу, пов'язування з їхнім досвідом.

Проблеми системи контролю знань також становлять глобальний недолік дистанційного навчання. Не маючи системи оцінювання практичних завдань, система по суті не відповідає базовим нормам навчання. На сьогодні не всі навчальні дисципліни можна вивчити за допомогою комп'ютера в повному обсязі автономно.

Існує також проблема автентифікації користувача. Є велика ймовірність, що на іншому кінці комп'ютера може виявитися не та людина, оскільки програма не вимагає підтвердження відео- або біометричними даними.

На сьогодні така проблема, як розробка систем навчання, зумовлена двома аспектами: дорожнеча і складність розробки. Бракує і коштів, що виділяються на освоєння цих технологій. Навчальні системи не фінансуються в повному обсязі, зважаючи на недовіру інвесторів і держави, але з кожним роком це положення змінюється й поліпшується сприйняття електронного навчання.

Під час викладання дистанційних курсів у викладача можуть виникати психолого-педагогічні проблеми, зумовлені специфікою середовища Інтернет. Наприклад, не завжди успішно викладач може створити сприятливий психологічний клімат під час навчання й постійно підвищувати мотивацію студентів до отримання знань. Іноді важко встановити контакти між учасниками процесу навчання. Зусиль викладача потребує формування ефективно працюючих малих навчальних груп під час навчання у співробітництві. Викладач має визначити індивідуальні особливості сприйняття інформації студентами для більш ефективної організації навчального процесу.

 писані вище труднощі можуть зумовлюватися різними чинниками: низьким рівнем інформаційної культури викладача, невмінням організувати ефективну взаємодію зі студентами, неготовністю до переходу з традиційних форм навчання на нові форми, невмінням використовувати активні методи навчання, консерватизмом, відсутністю гнучкості у викладача, неприйняттям нових педагогічних технологій. Таким чином, за умов дистанційних форм навчання значна частина викладачів відчувають певні труднощі, що стають серйозною перешкодою в організації дистанційної форми навчання. Проте більшості їх можна уникнути, якщо пройти спеціальну підготовку. Завдяки цьому можна значно прискорити адаптацію студентів і викладачів до нових форм організації навчання. На нашу думку, необхідно організувати підготовку викладачів до умов дистанційного навчання. Зокрема, ознайомити

викладачів із метою, завданнями, пріоритетами, формами й засобами дистанційного навчання, особливостями віртуально-тренінгової системи навчання, з можливостями аудіо- і відеоконференцій в організації навчального процесу, з основами організації психологічної підтримки студентів у період адаптації до змісту та організації навчального процесу в системі дистанційного навчання та основами організації спільної творчої діяльності, з алгоритмом освітніх кроків навчального процесу за умов дистанційного навчання.

Більша частина викладачів володіють комп'ютером на середньому рівні в межах застосування програмних засобів дистанційного навчання. Слід додатково підготувати викладачів до роботи з комп'ютерними програмами, що використовуються в дистанційній формі.

З аклади вищої освіти мають бути готовими в плані технічного оснащення (покращити мультимедійне обладнання, оновити програмне забезпечення, налаштувати мережі й канали зв'язку), а викладачі мають підготуватися до викладання й навчання в межах дистанційної форми, тобто вони мають ознайомитися з новими підходами, методами й засобами навчання. Підвищення кваліфікації викладачів має стати безперервним і постійним процесом. Це пов'язане з постійним оновленням інформаційних технологій. Слід розробити програму для підготовки викладачів, що охоплює основні питання дистанційного навчання: законодавчу базу, комп'ютерну грамотність, застосування інформаційних систем, психолого-педагогічні особливості реалізації дистанційного навчання. На нашу думку, для успішної організації комунікативної взаємодії зі студентами в системі дистанційного навчання викладач повинен застосовувати форми вербальної та невербальної комунікації; проводити віртуальну дискусію, встановлювати контакт з аудиторією в on-line режимі; залучати до дискусії, висловлювання власної думки та встановлення міжособистісної взаємодії; проводити навчальні заняття з

урахуванням психологічних особливостей поведінки студентів у віртуальному середовищі; знаходити індивідуальний підхід до студентів під час дистанційного навчання; створювати позитивну емоційну атмосферу між суб'єктами дистанційного навчання.

Отже, аби уникнути розглянутих труднощів (невміння викладача працювати за новими освітніми технологіями, низький рівень інформаційної культури в окремих викладачів, психологічні проблеми, невідомість організувати спільну пізнавальну діяльність зі студентами), слід перед системою підвищення кваліфікації викладачів поставити такі завдання, як навчання викладачів ідеології дистанційного навчання, вивчення організаційно-технологічного середовища, безперервне засвоєння перспективних інформаційних технологій навчання, постійне навчання новітніх досягнень психології та педагогіки, навчання форм контролю знань студентів.

Безперечно, дистанційна форма навчання має значний потенціал і сприяє розвитку альтернативних технологій навчання, але не може замінити традиційну систему. Вона є ефективною для навчання дорослих, корпоративного навчання, навчання протягом життя, а також інклюзивного навчання. Незважаючи на проблеми і суперечності, дистанційне навчання широко впроваджується у вищу школу. Науковці активно розробляють його методичні та методологічні засади, фахівці з інформаційних технологій створюють програмні засоби його реалізації.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та створенні спеціальної адаптаційної програми для викладачів, які викладають за умов дистанційного навчання.

Література

1. Андреев А. А. Введение в интернет-образование. Москва : ЛОГОС, 2003. С. 37-43.
2. Вайндорф-Сысоева М. Е., Шитова В. А. Технология работы педагога в виртуальной образовательной среде МГОУ : учеб.-метод. пособие. Москва : ООО «Диона», 2008. С. 25-52.
3. Веремчук А. Проблемы і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ // Проблемы подготовки сучасного вчителя. 2013. № 7. С. 319-325.
4. Іващенко Р. П. Переваги та недоліки дистанційного навчання // Вісник Черкаського ун-ту. Вип. 125. Серія: Педагогічні науки. Черкаси, 2008. С. 62-66.
5. Калинин Д. А. Трудности, испытываемые преподавателями в условиях дистанционного обучения // Интернет-журнал «Науковедение». Т. 7. №3. [Электронный ресурс]. 2015. Режим доступа: <http://naukovedenie.ru/PDF/30PVN315.pdf>
6. Мицель А. А., Молнина Е. В. Дистанционное образование как составляющая процесса формирования единого образовательного пространства // Открытое образование. 2006. №2. С. 59-65.
7. Нечепорук Я. С. Позитивні і негативні аспекти дистанційного навчання англійської мови професійного спрямування в льотних навчальних закладах / Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 156. С. 134-138. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovi_zapysky/156/26.pdf
8. Полат Е. С., Моисеева М. В. и др. Педагогические технологии дистанционного обучения. Москва : Академия, 2006. С. 102-150.
9. Рулиене Л. Н. Дистанционное обучение: сущность, проблемы, перспективы. Улан-Удэ : Бурятский гос. ун-т, 2010. 272 с.

05.09.2021

Відомості про авторів

Вержанська Ольга Миколаївна — кандидат філософських наук, доцент; кафедра мовної підготовки 2; Навчально-науковий інститут міжнародної освіти; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна; Харків, Україна; email: Olga28tak@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1798-5152; Scopus; Google Scholar.

Лагута Тетяна Миколаївна — кандидат філологічних наук, доцент; кафедра мовної підготовки 2; Навчально-науковий інститут міжнародної освіти; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна; Харків, Україна; email: tatianalaguta0@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7617-8038; Scopus; Google Scholar.